

Ивана М. Божић Миљковић¹
Универзитет „Унион – Никола Тесла”,
Факултет за дипломатију и безбедност
Београд (Србија)

339.92(497.11:510)
327::911.3(497.11:510)
Оригинални научни рад
Примљен 20/04/2021
Измењен 19/05/2021
Прихваћен 20/05/2021
doi: [10.5937/socpreg55-31925](https://doi.org/10.5937/socpreg55-31925)

ГЕОЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ САРАДЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И НР КИНЕ: СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Сажетак: Предмет овог рада су економски односи Републике Србије и НР Кине од почетка века до данас. Развој економских односа и сарадње има упориште у дугој традицији њихових добрих политичких и дипломатских односа. Однос ових двеју земаља према транзицији и различите стратегије у спровођењу тог процеса детерминанте су њиховог економског успеха и положаја који имају у глобалној економији. Аспекти економске сарадње Србије и Кине анализирају се у две категорије у којима је та сарадња највидљивија и у којима је њене ефекте могуће прецизно квантитативно исказати: сарадња у области спољне трговине и сарадња у области инвестиција. Основна хипотеза је да економски односи Србије и Кине од почетка века до данас бележе рапидан раст и да ће се такав тренд наставити и у будућности на билатералном нивоу, али и у оквиру програма разних платформи за сарадњу које су настале на иницијативу Кине, а чија је потписница Србија. Положај Кине у међународним институцијама омогућава заштиту територијалног интегритета Србије што представља још једну важну димензију њихових међусобних односа.

Кључне речи: Србија, Кина, сарадња, спољна трговина, инвестиције

Увод

Кина је земља чија се величина територије, број становника, ниво економског развоја и технолошког напретка описује великим бројевима. Заокрет у политици привредног развоја крајем 70-их година прошлог века, организован приступ реформама које су водиле широј и богатијој сарадњи са светом и плански искористене предности процеса глобализације, детерминанте су које описују успон савремене Кине и њен положај у међународним економским односима. Насупрот Кине, Србија је мала земља у којој процес транзиције траје већ три деценије. Географски смештена између Истока и Запада, Србија своју политику развоја темељи на демократском друштвеном уређењу и принципима савремене тржишне привреде уважавајући систем вредности и правила која одликују савремене европске државе. Почетком процеса транзиције, Србија је прихватила политику отварања према свету

¹ ibozicmiljkovic@gmail.com

и, премда је у тој политици привржена идеји евроинтеграција, паралелно развија и негује све облике сарадње са другим земљама света. Кина је једна од земаља са којом Србија има дугу традицију добрих политичких и дипломатских односа. Континуитет тих односа који се мери деценијама генерисао је успостављање и развој економске сарадње између ове две земље и омогућио да се та сарадња развија у различитим правцима, формама и интензитету, уважавајући основне разлике између њих и специфичне околности које су на појединачном, националном нивоу, али и на међународном плану пратиле и дефинисале ту сарадњу.

Садржај економских односа Републике Србије и НР Кине развијао се и мењао током деценија и са аспекта нивоа актуелних односа две земље, може се анализирати у више праваца. У овом раду биће акценат на оним правцима те сарадње који су највидљивији и чији је ефекат могуће квантитативно исказати и анализирати: прво, сарадња у области спољне трговине и друго, сарадња у области инвестиција. Оба облика сарадње резултат су отварања, најпре кинеског, а касније и српског тржишта слободном кретању роба, услуга и капитала и стимулативног амбијента за развој сарадње који је створен у процесу глобализације. Последњих година, унапређење постојећих и успостављање нових облика економских односа и сарадње између Србије и Кине одвија се посредством нових платформи сарадње и развоја. Међу њима се издваја Иницијатива за сарадњу између Кине и 17 земаља Централне и Источне Европе, популарно названа „Иницијатива 17+1“, као и пројекат „Један појас један пут“. Србија је потписница обе платформе за сарадњу и у будућности се може очекивати даљи напредак економске сарадње као и заједничко ангажовање Србије и Кине на реализацији, пре свега инфраструктурних пројеката, а затим и пројеката у области пољопривреде, очувања животне средине и одрживог развоја.

Доминантан положај Кине у међународној економији и кредибилитет који ужива у међународној политици обезбеђују њено континуирано присуство на глобалном плану. То присуство се у економији реализује и одржава путем извоза роба и услуга, инвестиционих пројеката, страних улагања и повољних кредита и посебно је значајно са аспекта малих и економски неразвијених земаља као што је Србија. Осим сарадње у области економије, са аспекта српско-кинеских односа, значајна је и политичко-безбедносна подршка коју Србија већ дужи деценије добија од Кине, а чији је најважнији елемент непризнавање независности Косова и Метохије. Захваљујући чланству у међународним институцијама (пре свега Уједињеним Нацијама) и значајним позицијама које у њима заузима, Кина има моћ да штити интересе Србије и тиме доприноси очувању њеног територијалног интегритета.

Осврт на историјски развој економских односа између Србије и Кине

Економски односи Републике Србије и НР Кине данас имају основу у дугој традицији њихових добрих политичких и дипломатских односа. У различитим историјским раздобљима ти односи су се мењали, јачали и слабили под утицајем бројних унутрашњих и међународних фактора, те се, под утицајем различитих околности мењао и њихов интензитет, садржај и квалитет. Као релевантна временска одредница која означава почетак континуирано добрих политичких односа Србије са Народном

Републиком Кином узима се 1. октобар 1949. године, када је Федеративна Народна Република Југославија признала независну Народну Републику Кину, а дипломатски односи између две земље званично су успостављени 2. јануара 1955. године (Čavoški, 2011, str. 562). Догађаји у међународном окружењу, али и принципи на којима је свака од ових земаља водила своју спољну политику дефинисали су периоде њихове ближе сарадње или захваћења дипломатских односа.²

У другој половини XX века, Кина се развијала као политички и економски затворена земља у којој су економски и други односи са светом били строго контролисани. У истом периоду Србија је била у саставу бивше Југославије која је по државном уређењу била социјалистичка република на федеративном принципу (Nikolić, 2017, str. 186). Током 50-их и 60-их година XX века бивша Југославија је у међународним оквирима била препозната као земља која је успешно водила спољну политику, балансирајући између Истока и Запада. Значај Југославије на међународној политичкој сцени у том периоду резултат је њене позиције у Покрету несврстаних и успостављања троугласте дипломатије засноване на добрим политичким односима са СССР-ом, САД-ом и Кином (Benedetto, 2016, str. 131). Кредибилитет њене спољне политике у то време био је потврђен и чланством у другим кључним међународним организацијама: Уједињеним Нацијама, споразуму ГАТТ, Међународном монетарном фонду (ММФ), Организацији за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) и Европској организацији за нуклеарна истраживања (ЦЕРН)(v. Stakić, 2012, str. 38, 142, 186). Као таква, бивша Југославија је представљала узор Кини која се у вођењу политике отварања према свету ослањала на искуства земаља које су на том плану биле доказано успешне. Политички односи који су у том периоду успостављени између ове две земље били су релативно добри уз периодична захваћења која су била условљена односима између Совјетског Савеза и Југославије.

Средином 70-их година, након смрти кинеског лидера Мао Це Тунга створен је амбијент за ближу политичку сарадњу и значајнији развој економских односа са Југославијом. Промена власти у Кини допринела је другачијем поимању југословенског модела развоја заснованог на мешању централног планирања и тржишних механизма.³ Југословенски модел развоја у том периоду буди велико интересовање кинеске стручне јавности и генерише научни дискурс, те многи академски чланци раних 1980-их изражавају одобравање југословенског социјализма и показују снажну жељу да уче од Београда (Li, 2018, str. 4). У том периоду јача заједнички утицај Кине и

² Политичке и дипломатске односе бивше Југославије и Кине у том периоду треба посматрати у склопу хладноратовске поделе света и неколико кључних догађаја, као што су Резолуција Информбироа 1948, револуције у Мађарској 1956. и Прагу 1968. године и војни сукоб Кине и СССР-а на реци Усури 1969. године, који су генерисали периоде ближе сарадње или захваћења између ове две земље.

³ После Титове смрти, током меморијалне церемоније одржане у југословенској амбасади у Пекингу, први председник ЦАСС-а и идеолог КПК Ху Киаому одао је почаст Титу и југословенској инспирацији следећим речима: „Југословенски пример пружио је драгоцену искуство другим земљама да одаберу свој пут социјалистичке изградње према својим специфичним условима” (Qi, 1980, str. 1).

Југославије на многе државе Трећег света да развијају социјализам у складу са својим условима, док су се дистанцирале од „неких социјалистичких држава које би понудиле помоћ, али је та помоћ, подразумевала и мешање у унутрашње политике тих земаља” (Yang, 1984, str. 84).

У другој половини 80-их и почетком 90-их година политичка и културна елита Кине се залаже за јачање националног идентитета своје државе који је ослабљен утицајем варварских сила, за мање од једног века.⁴ У том периоду Кина, као део националне стратегије глобалне економске интеграције, оснива посебне економске зоне конвергенције између Кине–Хонг Конга и Кине–Тајвана (Jabbour, Dantas, 2017, str. 157). Под окриљем политике „једна земља два система”, препознавши процес глобализације као своју развојну шансу, Кина отвара своје тржиште инвеститорима и јача своју позицију у међународној трговини.⁵ У истом периоду, Србија пролази кроз процес политичке и економске девастације условљене распадом СФРЈ, ратним сукобима на подручју бивших република, економским и другим санкцијама од стране међународне заједнице, домаћом монетарном нестабилношћу и НАТО агресијом. Због наведених чинилаца, у овом периоду се не може говорити о развоју економских односа између Србије и Кине. На политичком плану, Србија је имала пуну подршку Кине у очувању мира уз оштру осуду НАТО агресије у којој је бомбардована и амбасада НР Кине у Србији, а међу жртвама је смртно страдало троје кинеских новинара и рањено још 27 кинеских држављана (Obrađović, 2016, str. 126).

До пуног развоја економских односа и сарадње између Србије и Кине, какве данас познајемо, долази почетком овог века. Детерминанта развоја тих односа јесу добри политички и дипломатски односи током 90-их година, чији је развој текао у складу са околностима, задржавајући притом перспективан правац развоја успостављен у претходним деценијама. У поређењу са односима Србије са другим значајним актерима међународне политике и економије као што су ЕУ, САД и Русија, односи са Кином су најстабилнији зато што почивају на стабилним економским интересима и одсутству било каквих отворених питања у политичким односима (Lišanin, 2012, str. 208). Репутација коју Кина има на глобалној политичкој сцени чини је кредибилним партнером Србији у борби за очување суверенитета и територијалног интегритета пред међународним институцијама као што је Савет

⁴ Полазна основа у грађењу идентитета Кине који ће бити у складу са долазећим процесом глобализације је у Хантингтоновој тези да је „поновно проницање у значење културе и цивилизације предуслов за разумевање страних сила и супротстављање истим” (Huntington, 1993).

⁵ С циљем да се успешније укључи у међународну трговину Кина је у том периоду испољила и запажену активност у регионалној сарадњи и повезивању. Тако је 1991. године приступила АПЕК-у (Азијско-пацифичкој економској заједници), која се заснива на слободној трговини земаља чланица. Она има бројне билатералне споразуме о међусобној трговини са свим релевантним државама из њеног окружења укључујући Русију, Индију и Јужну Кореју. Године 1986. Кина је започела преговоре о приступању Светској трговинској организацији који су трајали читавих 15 година због условљавања САД. Коначно је примљена у ту организацију 11. децембра 2001. године (Jelisavac Trošić, 2019, str. 174).

безбедности Уједињених нација.⁶ Упоредо са јачањем економске и политичке моћи, Кина је спроводила и војну модернизацију, те према истраживању портала „Global Firepower” представља трећу по реду војну силу у свету, после САД-а и Русије.⁷

Република Србија и НР Кина: прихватање транзиције и однос према процесу глобализације

Правци, садржај и динамика економског развоја Србије и НР Кине одређени су, пре свега, географским положајем, величином популације, доступним ресурсима и нивоом економског развоја. Међутим, у анализи успешности и достигнућа на плану њиховог појединачног развоја и позиција које сада заузимају на глобалној сцени не треба занемарити још једну значајну детерминанту а то је однос ових двеју земаља према процесу транзиције и уопште, процесу глобализације. Без обзира на стартне позиције са којих су ове две земље ушле у процес транзиције, отварање према свету за обе је представљало изазов коме су приступиле у различито време и на различите начине. Кина је прихватила постепен и систематичан пут отварања према свету, попут осталих земаља источне Азије које су 80-их година прошлог века, захваљујући отварању нових пословних могућности на основу компаративних предности, постепеном приливу страних инвестиција и повећаном обиму спољне трговине, доживеле велики економски процват. Управо на примеру Кине показало се да капитализам, упркос његовој стеченој идеолошкој репутацији, није, како се верује „западњачки пројекат”. О томе професор Цветковић пише:

„Тржиште јесте нужан, али не и довољан услов за развој капитализма. За његово постојање нужна је дуговечност у виду сигурности власти и сталне акумулације капитала, дакле: постојан политички режим и стабилан економски раст, уз које настаје друштво са великом социјалном слојевитошћу и начелном покретљивошћу.” (Cvetković, 2017, str. 28–29)

Уклањање заштитних баријера у Кини и земљама источне Азије одвијало се уз снажну подршку њихових влада које су прво обезбеђивале доступност капитала за нове послове, а затим уклањале баријере кретању тог капитала. Ова група земаља популарно названа „азијски тигрови” коју чине Хонг Конг, Сингапур, Јужна Кореја и Тајван је током процеса транзиције остваривала велике приливе страних директних инвестиција, док је спровођење пуне либерализације тржишта капитала текло знатно спорије од динамике тих прилива. По угледу на успешан образац транзиције и

⁶ Кина је, поред Русије, друга стална чланица Савета безбедности УН која није признала независност Косова.

⁷ Своју војну опремљеност Кина је демонстрирала војном парадом поводом обележавања 70 година од завршетка Другог светског рата. Међу званицама су били и представници Србије, а главна порука параде била је: „Кина данас поседује огромне капацитете да сама себе одбрани од сваке претње споља, али је истовремено одлучна да одржи мирољубив поредак у циљу сопственог развоја и развоја целог света.” (E.I.R.Strategic Alert, Weekly Newsletter, Volume 29, No. 37 – September 10, 2015.)

економског раста, Кина је тек почетком овог века почела са уклањањем баријера, двадесет година након освајања глобалног тржишта – то је период у којем се њена привреда развијала екстремно брзо (Stiglitz, 2002, стр. 73–74). Транзиција је у овој земљи испланирана и спроведена ослањањем првенствено на домаће снаге, а уз контролисану подршку страног капитала (Yeh, Yang & Wang, 2015, стр. 2833). Успеху Кине је, у погледу превазилажења транзиције, допринео и растући процес глобализације, нарочито у погледу отварања повољних могућности за трговину са различитим деловима света и повећаног приступа тржиштима, сировинама и технологији. Процес глобализације светске економије довео је Кину у сам врх земаља које у тој економији имају одређени значај. Томе су највећи допринос дале политичке и економске реформе у самој Кини 70-их и 80-их година, али и интензивирање процеса глобализације у светским размерама, који је она изванредно добро искористила за покретање процеса свог економског развоја. До тог доба, Кина је била једна од најсиромашнијих земаља света и са економског аспекта није имала посебан значај у светској економији и међународној трговини. О главним аспектима економских реформи у тој земљи професор Јифу Лин пише:

„Кинеске реформе и програм отварања имали су два аспекта. Са једне стране, влада је наставила да пружа неопходну заштиту државним компанијама које су припадале приоритетним секторима, а са друге је либерализовала улазак приватних компанија у нове радно интензивне секторе који су били у складу са кинеским компаративним предностима.(...) Упркос таласима критика, кинеска економија имала је изванредне резултате и створила познато кинеско чудо, које бележи 30 година одрживог раста.” (Yifu Lin, 2016, стр. 14–15)

Са становишта међународне трговине и међународног кретања капитала, најважнији је онај део кинеских реформи које су довеле до отварања Кине према свету и света према Кини. Те промене биле су покретач економског развоја Кине, а она сама је са периферије светске трговине дошла у сам њен центар, са прогнозом да ће ускоро постати светски економски лидер и лидер у међународној трговини. Зато се у сумирању досадашњих ефеката процеса глобализације, Кина сврстава у ред добитника тог процеса.

За разлику од Кине, Србија је на сасвим другачији начин прихватила процес транзиције и сасвим другачије приступила његовом спровођењу. Формални почетак процеса транзиције у Србији, као и у осталим земљама са простора Балкана, везује се за пад Берлинског зида и почетак великих политичких промена у Европи. Те промене су имале значајан утицај на позиционирање одређених земаља и група земаља у новој деполаризованој Европи, што је условило динамику и ток њиховог економског развоја. Србија је у процес транзиције ушла нагло, политички и економски неприпремљена за изазове који ће пред њу бити постављени и са нејасно артикулисаним ставом према новим процесима повезивања и сарадње који су се одвијали на подручју Европе (Vožić Miljković, 2019, стр. 1112). Начин на који је спроведена трансформација република бивше СФРЈ у самосталне и независне државе, није био у складу са концептом који промовише изградњу новог, модернијег друштва. Напротив, грађански рат и политичко (и економско прим. аут.) насиље алати су којима се градио ретроградан, антимодернизацијски процес који ће Србију значајно

удаљити од ефикасног и ефективног приступа процесу транзиције (Šuvaković, 2013, 68). Активности које је било неопходно предузети и које би биле у функцији ефикасне транзиције, биле су стопиране ратом на простору бивше Југославије, економским санкцијама, макроекономском и монетарном нестабилношћу и НАТО агресијом. Одлагање процеса транзиције имало је за последицу удаљавање Србије од процеса евроинтеграција, а последице тог периода су присутне и данас (Milenković, 2016, str. 5). Дефинисање основних постулата процеса транзиције и њихова имплементација у привреди Србије везује се за почетак овог века. Свест о томе да Србија у процесу транзиције касни читаву деценију за осталим земљама централне и источне Европе, условила је нагло и некритичко спровођење мера процеса транзиције са циљем брзог преласка на тржишни начин привређивања. Већ у првим годинама овог века спроведен је процес приватизације, реиндустријализација у корист већег учешћа услуга у структури привреде и либерализација спољнотрговинских и инвестиционих токова. Ове мере су спровођене нагло и не уважавајући географске и развојне одлике Србије, нити уважавајући чињеницу да у процес транзиције улази економски и демографски слабија него што је била крајем 80-их година прошлог века. Последице наглог уласка у процес транзиције и некритичког прихватања постулата и правила тог процеса, присутне су и данас: Србија је и даље земља у транзицији са нејасном перспективом изласка из тог процеса, одликује се финансијским системом са доминантним учешћем иностраног капитала, урушеном привредом са делимично успелим покушајима реиндустријализације, високим инвестицијама које су у целисти усмерене ка отварању капацитета за склапање и дораду производа и капацитета прерађивачке индустрије. Низак животни стандард становништва Србије условио је пораст сиромаштва и депопулацију услед миграција великог броја стручних и образованих људи и ниског прираста броја рођених (Nikitović, 2019). Упркос статусу кандидата који има већ десет година, перспектива чланства Србије у Европској унији је крајње неизвесна. За разлику од Кине, глобализација и транзиција у Србији нису дали очекиване ефекте на економски развој, па ни тековине тих процеса не могу бити материјализоване у оној мери у којој је то могуће у случају других земаља.

Макроекономски показатељи развоја Србије и НР Кине и основни аспекти сарадње

Савремена Кина представља најмногљуднију земљу света, која се одликује великим домаћим тржиштем, огромним развојним потенцијалима и великим обимом и динамиком спољне трговине. Појам кинеска економија обухвата економију континенталне и приобалне Кине, регију Хонг Конг, Макаоа и Тајвана. Кина се простире на површини од 9,6 милиона км² (World Bank). Укупан број становника у Кини износи 1,4 милијарде што чини једну петину укупног светског становништва и трећину укупног становништва Азије (World Population Prospects, 2017, 24). У 2019. години економија Кине је била друга по величини у свету остваривши БДП од 14.401 милијарди долара и 16,38% учешћа у светском БДП (IMF).⁸ Рапидан раст кинеске

⁸ Прве су биле САД са БДП-ом од 21.430 милијарди долара и 15,93% учешћа у светском БДП (World Bank)

економије резултат је динамично растуће производње нарочито у претходне три деценије.⁹ Величина Кине у погледу броја становника и оријентација ка масовној производњи детерминише и њену потрошњу пољопривредних производа и сировина која је у светским размерама значајна.¹⁰ Свој наступ на глобалном тржишту Кина гради на масовној производњи, јефтиним производима, великим учешћем транснационалних компанија у њеној привреди и на својој текућој макроекономској стабилности. Један од кључних покретача економског развоја Кине јесте њена спољна трговина. Спољна трговина је, без сумње, била генератор прилива великог обима страног капитала у кинеску привреду, који је такође, од почетка века до данас, бележио тренд непрекидног раста.¹¹ У складу са динамиком раста своје економије, Кина је развијала спољнотрговинске односе са свим деловима света. Њени најзначајнији партнери су земље које такође имају велико учешће у светској трговини, односно, оне чије привреде у последњих двадесет година одликују динамичан раст и развој.

Крајем 2019. године, у Кини је забележен први случај заразе новим SARS-COV-2 вирусом. Епидемија се за веома кратко време проширила на читав свет, попримивши одлике глобалне пандемије, а биланс људских жртава и економске штете још увек није могуће прецизно исказати. Захваљујући стабилности своје економије, развијеној спољној трговини и огромним потенцијалима које Кина има у области науке, посебно у медицини, Кина је успела да пандемију сведе у контролисане оквире и очува позиције које је пре пандемије имала у светској економији. Борба против пандемије се, заснивала на активном праћењу случајева, брзој дијагнози и управљању случајем, строгом праћењу и карантину особа са блиским контактима и издавању смерница које ће помоћи јавности да разуме и придржава се контролних мера (Xu et al., 2020). Поред побројаног, велики значај је имала и размена искустава Кине са другим земљама о природи и понашању вируса, брз и ефикасан висок ниво одлучивања о политици борбе против вируса, потпуна активација система јавног здравља и потпуно мобилисање друштва.

На основу података у [Табели 1](#), који су упоредно дати за годину пре пандемије COVID-19 и годину у којој су се економске активности на глобалном нивоу одвијале под утицајем пандемије, можемо закључити да је макроекономска стабилност у Кини очувана упркос свим здравственим, друштвеним и економским

⁹ На пример, 1995. године, Кина је произвела 320.000 аутомобила, 2005. године производња је достигла 2,6 милиона, а 2019. године чак 27,8 милиона аутомобила (Flavin & Gardner, 2006, стр. 5; подаци за 2019. годину Investopedia <https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/090616/6-countries-produce-most-cars.asp>).

¹⁰ Кина је 2018. године користила 47% светске производње сировог челика, 13,2% светске производње сирове нафте, приближно 30% светске производње пиринча, 33% светске производње памука и 27% светске производње злата (Visual.capitalists).

¹¹ Према подацима UNCTAD-а, прилив страних директних инвестиција у Кину износио је у милијардама долара: 2000. године (38,4); 2005. године (72,4), 2010. године (114,7), а 2019. године 144,2 милијарде долара. (UNCTAD <http://unctadstat.unctad.org/countryprofile/generalprofile/en-GB/156/index.html>)

изазовима и ограничењима. У 2020. години раст БДП-а је износио 2,3% (World Bank). Ниже стопе раста остварене су услед спорадичних и привремених затварања два велика тржишта Европе и САД-а, смањења глобалне потрошње, те негативног утицаја које је оно имало на кинески извоз. Позитивна стопа раста резултат је брзог деловања Кине у сузбијању епидемије, предузетих мера на плану економског опоравка, пре свега, подстицања запослености, државне потрошње и смањења пореза (Vasiev et al, 2020, str. 9). Захваљујући макроекономској стабилности, разноврсној производњи и доброј организацији у првим месецима пандемије, Кина је и у 2020. години очувала позицију водећег светског извозника. Суфицит у билансу робне трговине је у 2020. години повећан 27% у односу на 2019. годину, захваљујући великој потражњи на светском тржишту за медицинском опремом, фармацеутским производима и производима и технологијама које омогућавају рад од куће (bloomberg.com).

Геостратегијски посматрано, Србија за Кину има велики значај. Тај значај је детерминисан географским положајем Србије која се већим делом простире у југоисточној, а мањим делом у централној Европи. Србија је континентална држава, припада Дунавском сливу који повезује Црно, Северно и Балтичко море и обезбеђује излаз на Атлантски океан. Србија се налази на раскрсници путева између истока и запада и представља веома важно транзитно и логистичко подручје у међународном промету роба и услуга. Уже географски посматрано, Србија се налази на Балканском полуострву, а према новијој геополитичкој подели, припада групи земаља западног Балкана. Чињеница да је окружена земљама чланицама Европске уније, односно да се граничи са Мађарском на северу, Румунијом на североистоку, на истоку са Бугарском и на западу са Хрватском, такође је за Србију веома значајна референца у односима са Кином. Кина добар део своје производње пласира на тржиште Европске уније, те је Србија значајна у том погледу као спона и транзитно подручје између та два велика тржишта. Такође, неутралан став Србије према војнополитичким блоковима и подршка Пекингу у вези спољнополитичких питања која за Кину имају третман кључних интереса, као и подршка коју Кина пружа Србији у очувању суверенитета и територијалног интегритета чине битне аспекте њихових односа.¹² Упркос великој географској удаљености, разликама у погледу културе, језика и традиције, диспропорцији у обиму и структури производње и тржишној усмерености те производње, интерес ка развоју обостране економске сарадње постоји. Чиниоци који су утицали на развој економске сарадње између Србије и Кине, нарочито у погледу трговине, одговарају уопштено онима којима се може описати кинеска спољна трговина и њен пут до лидерских позиција у међународној трговини: велики обим и разноврсност роба и услуга у структури њеног извоза и увоза, усмереност извоза на

¹² Са аспекта Кине, то су питања везана за територијалне спорове са суседима у Источном и Јужном кинеском мору, проблеми утврђивања копнене границе са Бутаном и Индијом унутрашњи проблеми са Тибетом и Тајваном, као и други безбедносни изазови у регионалним споровима (Dimitrijević, 2018, str. 54). За Србију је питање од кључног интереса очување територијалног интегритета и непризнавање независности Косова и Метохије.

задовољавање потреба глобалног тржишта, спорадична појава непоштовања прописа и међународних конвенција о заштити права индустријске својине у производњи производа намењених извозу, велика улога кинеске дијаспоре у промоцији и реализацији кинеског извоза и др. (Воџић Милjkовић, 2018, стр. 150).

Са економског аспекта, Србија спада у ред земаља у транзицији. Посматрано у европским и светским размерама, њена економска моћ је занемарљива, а самим тим и њен положај у међународним економским односима није значајан. У складу са тим, Кина у Србији не препознаје значајног економског партнера нити тржиште са кога може да обезбеди континуирано и довољно снабдевање. У 2019. години извоз Кине у Србију чинио је 3,5% њеног извоза у Европу и свега 0,06% њеног укупног извоза на светско тржиште (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/China-EU-international_trade_in_goods_statistics; <https://oec.world/en/profile/country/chn#trade-products>).

Такође, Србија у Кини, ни са становишта инвестиционе активности није препозната као значајна или потенцијално значајна земља порекла инвестиција. Недостатак домаће акумулације и развојна зависност од прилива страног капитала онемогућавају инвестициону активност Србије, али истовремено, њене потребе за страним капиталом, велика могућност улагања у разне привредне гране, повољни услови који се инвеститорима одобравају да би пласирали свој капитал, јефтина квалификована радна снага и близина тржишта Европске уније чине Србију привлачном дестинацијом за инострана улагања, па са те стране она за Кину има велики значај.

Увид у основне макроекономске показатеље развоја Србије (Табела 2) пружа још дубљу слику разлика у нивоу развијености две земље. Србија, као земља у транзицији, која је почетком овог века прихватила модел развоја на принципима нагле приватизације, деиндустријализације и либерализације, за кратко време је постала развојно зависна од страног капитала. Затварање великог броја индустријских предузећа која су у другој половини 20. века чинила окосницу економског развоја, генерисало је пад производње и незапосленост као нове проблеме који ће у српској економији дуго остати актуелни и утицати на динамику и квалитет њеног економског развоја. У години пре пандемије COVID-19 Србија је земља која има високу стопу незапослености, дефицит у спољној трговини и релативно високу стопу раста БДП-а која је пре резултат ниске статистичке основе која се у обрачуну примењује, него реалног повећања производње, државне потрошње, инвестиција и извоза. У претходне две деценије присуство Кине у економији Србије може се посматрати у две кључне димензије: најпре са аспекта спољне трговине, односно повећаног увоза роба и услуга за којима на српском тржишту постоји платежно способна тражња и са аспекта појачаног присуства кинеских компанија на тржишту Србије које долазе у форми страних инвестиција. Њихов основни интерес доласка на српско тржиште јесу повољни услови пословања, доступност ресурса и јефтина квалификована радна снага. Са аспекта Србије, присуство кинеских компанија у структури привреде значи повећање производње и извоза, смањење незапослености и даље јачање добрих политичких, дипломатских и других односа.

Економски односи Републике Србије и НР Кине од 2000. године до данас

Економски односи између Републике Србије и НР Кине постају актуелни и добијају на значају тек почетком овог века.¹³ До краја 70-их година XX века политичка и економска затвореност Кине према свету и услови у којима је Србија развијала своје економске односе са светом, нису дозвољавали значајнији развој партнерства и економских односа између ове две земље. Географска удаљеност, разлике у обиму и структури производње и разлике у тржишној усмерености те производње такође су били фактори који су ограничавали развој њихових економских односа. Крајем 80-их година прошлог века, процес стварања глобалног тржишта који је био генерисан развојем међународне сарадње и повезивања отворио је простор изградњи економских односа и сарадњи Србије и Кине у различитим областима. Међутим, политичка ситуација, друштвени немири, економска нестабилност и однос међународне заједнице према Србији крајем XX века дестимулативно су деловали на њено укључивање у глобалне економске односе па је у том контексту и могућност повезивања и економске сарадње са Кином одложена за неки просперитетнији период.

Економски односи Србије и Кине у протекле две деценије бележе континуирани напредак, захваљујући значајним активностима које су предузете на њиховом успостављању и активностима које су предузимане у циљу њиховог развоја. Основу тих односа чине политички фактори из српско-кинеске прошлости који су генерисали развој сарадње две земље у различитим областима економије. Највиша постигнућа забележена су у области спољне трговине и у области инвестиција.

Брзи раст увоза из Кине у посматраном периоду праћен је динамичним растом извоза Србије на кинеско тржиште ([Графикон 1](#)). Растући спољнотрговински дефицит указује да раст извоза не прати динамику раста увоза. Упркос чињеници да је 2020. година била обележена успоравањем економских активности на глобалном нивоу услед пандемије вируса COVID-19, кинески извоз у Србију је те године повећан чак 31% у односу на 2019. годину. Експанзију робног извоза Кине у Србију у претходне две деценије треба посматрати у контексту укључивања Кине у глобалну економију и експанзије њеног извоза у глобалним размерама. Са аспекта Кине, Србија је, посебно у првој деценији овог века била изузетно привлачно тржиште за пласман јефтених производа широке потрошње, разних сировина за прерађивачку индустрију и производа високих технологија. Детерминанте динамичног раста извоза Кине у Србију биле су висока апсорпциона моћ српског тржишта и

¹³ После 2000. године, са доласком великих кинеских инвеститора и потписивањем Споразума о концесији (2008) на 35 година са грчком луком Пиреј за истовар кинеске робе и њихову даљу дистрибуцију на европском тржишту, Кина је постала један од десет највећих трговинских партнера земаља у региону, мењајући тиме образац економских односа са њима (Simić, P., 2015, str. 15). Тај догађај се сматра формалним почетком сарадње Кине са земаљама централне и источне Европе у којој Србија остварује активну улогу.

ниска платежно способна тражња, а такође и процес деиндустријализације у коме су опстале и своје позиције задржале неке гране прерађивачке индустрије које су биле извор тражње за сировинама. Упркос презентованим подацима који говоре у прилог експанзији кинеског извоза у Србију, треба напоменути да Србија, у европским и глобалним размерама, није тржиште од великог значаја за Кину.¹⁴ Кина је од Србије по величини територије већа 108 пута и има 183 пута више становника од Србије (Obradović, 2016, str. 123). Када је реч о српском извозу на кинеско тржиште може се запазити да је тај извоз скроман, иако последњих година бележи растући тренд.¹⁵ Кинеско тржиште је велико и извозна активност претпоставља велике и континуиране испоруке за шта српска привреда самостално нема потенцијала, те није реално очекивати да ће у будућности доћи до значајније промене у обиму и структури њеног извоза. Такође, географска удаљеност и недовољно познавање потреба кинеског тржишта представљају додатне препреке остваривању бољих извозних резултата Србије на то тржиште. Bank of China, која је у Србији почела са радом 2017. године, осим тога што спада у ред значајних кинеских инвестиција у Србију, представља и подршку развоју и унапређењу економске сарадње између ове две земље.

Други сегмент економске сарадње Србије и НР Кине је сарадња у области инвестиција. Почетком овог века Србија отвара своје тржиште према Европи и свету и то не само у размени роба и услуга већ и у области инвестиција. Као земља у транзицији која се одликује ниским нивоом домаће акумулације, Србија већ у првим годинама овог века води активну политику привлачења страних директних инвестиција и оне постају кључни део њене развојне политике. Политика привлачења страних инвестиција базира се на давању високих субвенција и уступању земљишта за тзв. *greenfield* инвестиције. Ова политика се примењује у односу на све земље чија предузећа инвестирају у српску привреду и резултат је геоекономског положаја Србије, односно чињенице да је окружена земљама које имају исте или сличне економске проблеме и које су, у развојном смислу, такође зависне од прилива страног капитала. Висока тражња за страним капиталом генерише детерминанте борбе са конкуренцијом на том плану, као што су високе субвенције, повољнији порески третман, давање могућности за репатријацију профита и сл. Најзначајнија улога инвестиција је смањење незапослености и очување социјалног мира, док је њихов ефекат на целокупни привредни развој недовољан да би подстицајно деловао на привредни раст и обезбедио стабилан развој.

У погледу инвестиција, Кина спада у ред најзначајнијих партнера Србије, одмах иза земаља западне Европе. У структури инвестиција доминирају оне које су усмерене у аутомобилску и електронску индустрију, рударство, гумарску индустрију, али

¹⁴ Према подацима РЗС најзаступљенији производи у структури извоза Кине на српско тржиште су: телефони за мрежу станица, машине и апарати, производи од пластике, играчке, медицински инструменти, алуминијум, гвожђе и челик, телекомуникациона опрема, компјутери и др.

¹⁵ У структури извоза на кинеско тржиште, доминирају катоде и секције катоде од рафинисаног бакра, дрво букве обрађено и необрађено, мотори и генератори, циркулационе пумпе за грејне системе, подни покривачи, малине и др.

и банкарство. Највећа инвестиција по вредности забележена је 2018. године (Табела 3) када је кинеска компанија ЗиЋин купила већински пакет акција Рударско-топионичарског басена Бор. Динамичан прилив инвестиција из Кине наставља се и у наредном периоду и то, како у привреду, тако и у развој инфраструктуре (Графикон 2).

Споразум о економској и техничкој сарадњи у области инфраструктуре између Кине и Србије је потписан августа 2009. године у Пекингу. Србија је једина земља Западног Балкана која је остварила овај облик партнерства са Кином (Igrutinović, Janjić, Subotić, 2020, str. 4). Као међународни споразум који је ратификован у парламенту Србије, он је по правној снази изједначен са домаћим законима, тако да омогућава да се слободно потписују преференцијални финансијски уговори са Кином. Ти преференцијални уговори регулишу дужничко-поверилачке односе између Србије и Кине наглашавајући улогу и значај Кине као кредитора инфраструктурних пројеката у Србији.

У портфолију заједничких пројеката у области инфраструктуре издваја се изградња моста „Михајло Пупин”, изградња термоелектране Костолац, Изградња главне деонице коридора 11 ауто-пута и изградња брзе пруге Београд–Будимпешта. Инфраструктурни пројекти чија је реализација у току а који су такође резултат српско-кинеске сарадње јесу ауто-пут Прељина–Пожега и изградња брзе пруге Београд–Нови Сад. У реализацији досадашњих инфраструктурних пројеката, Кина није присутна само као инвеститор, већ је и извођење радова поверено кинеским компанијама, а таква политика сарадње одржаће се и убудуће (Obradović, 2016, str. 89). Улога Кине у Србији је велика и са аспекта сузбијања пандемије COVID-19. Србија је била међу првим земљама које су прихватиле вакцину кинеске компаније Синофарм и захваљујући испорукама те вакцине могуће је успоставити континуитет и динамику имунизације становништва у Србији која води ка достизању колективног имунитета. Нова димензија сарадње две земље подразумева изградњу фабрике у Србији која ће производити ову врсту вакцине. У години пандемије кинеске компаније су наставиле инвестициону активност у Србији изградњом нових фабрика делова за ауто-индустрију у Шапцу и Нишу.

Платформе за развој економске сарадње

Брзом развоју инвестиционих и других облика сарадње између Србије и Кине последњих година доприноси и успостављање нових платформи сарадње и развоја. Иницијатива за сарадњу између Кине и 16 земаља Централне и Источне Европе, популарно названа „Иницијатива 16+1” потписана је у Варшави 26. априла 2012. године (Đukić, 2015, str. 39). Главни стубови платформе, који чине суштину сарадње између Кине и 16 земаља Централне и Источне Европе, међу којима је и Србија су: економија и трговина, инфраструктура и транспорт, развој зелене економије, сарадња у области пољопривреде и финансијска и културна сарадња (Liu, 2016, str. 33). Осим развоја сарадње, ова иницијатива има за циљ и боље повезивање Кине са тржиштем западне и северне Европе и лакши приступ том тржишту. Од 2019. године, прикључењем Грчке, назив иницијативе је промењен и сада гласи „Иницијатива 17+1”. Друга платформа сарадње, настала на иницијативу Кине, која између осталих

земаља укључује и Србију је пројекат „Појас и пут”.¹⁶ Пројекат „Појас и пут” повезује три континента и доноси нове шансе за развој трговине и инвестиција између Кине и држава које се налазе дуж овог пута. У кинеској реторици, иницијатива „Појас и пут” значи изградњу заједнице која има будућност и верује се да је то ситуација у којој сви могу бити добитници (García-Herrero et al, 2017). Са аспекта Кине, интереси реализације овог пројекта су стратешки: постизање енергетске безбедности Кине увозом нафте и гаса из Казахстана и Туркменистана, стварање алтернативног копненог пута за транспорт кинеске робе ка европском тржишту, стварање погодне климе у региону за боље разумевање и бржи развој сарадње и др. Кинеска намера у реализацији овог пројекта је једноставна и огољено прагматична: омогућити властити развој у синергији са другим државама (Cvetković, 2018, str. 26). Пројекат „Појас и пут” с правом носи епитет мултидимензионалног, глобално најсвеобухватнијег и најкупљег. Покрива широк простор Евроазије и Африке на коме живи више од 4,4 милијарди људи. Финансирање пројекта врши се преко „Фонда пута свиле” који је основан децембра 2014. године са почетним капиталом од 40 милијарди долара намењених финансирању пројекта у области инфраструктуре као и у индустријску и финансијску сарадњу (Вак, 2019, str. 14).

Србија активно учествује у пројекту сарадње „17+1” као и у иницијативи „Појас и пут”. У основи обе ове платформе нису само економски мотиви, већ пре свега амбиција Кине да јача свој спољнополитички утицај у земљама које су непосредно укључене у активности и пројекте који се реализују у оквиру тих платформи. Кина, са једне стране користи своју економску моћ и политички положај, а са друге стране јача меку моћ на основу културне размене, разних видова сарадње и дипломатског дијалога на високом нивоу (Peppermans, 2018, str. 182). Захваљујући досадашњим односима, поготово оним које припадају корпусу меке моћи, Србија остварује виши степен билатералне сарадње са Кином у односу на остале земље југоисточне Европе. Многи пројекти који су договорени између ове две земље већ су у некој од фаза реализације или су завршени. Резултат перманентног развоја различитих облика стратешког партнерства у претходних десет година видљив је у броју договорених пројеката и у величини издвојених средстава за њихову реализацију (Manchang, 2016). Према истраживањима релевантних институција, Србија је у 2019. години, примила највећи износ страних директних инвестиција међу земљама групе „17+1” (FDI Markets). Ради се о улагањима у четири заједничка инфраструктурна пројекта у Србији: изградње брзе пруге Београд–Будимпешта, изградње моста „Михајло Пупин”, изградње коридора 11 ауто-пута „Милош Велики” и ауто-пута Прељина–Пожега (Lianqi, 2016, str. 90). Ови пројекти су рађени под окриљем наведених платформи, с тим што су њихови носиоци кинеске грађевинске компаније, а средства за реализацију радова су већином обезбеђена кредитима кинеских банака и финансијских институција. Успех у реализацији ових пројеката, за Кину представља додатни мотив да у будућности, даљим улагањима буде присутна у Србији и јача

¹⁶ Обухвата два трговинска пута, копнени који полази из области Синђанг и морски који полази из области Фуђијан, да би се спојили у Венецији. Прати трасу древног Пута свиле, који је успостављен пре око 2000 година у време владавине династије Хан и којим су се роба и информације из Кине преносили на Запад (Simić, J., 2015, str. 197)

економске и друге везе са Србијом, а посредно и са другим деловима света.¹⁷ Са аспекта Србије, интерес за даљом сарадњом у области инвестиција постоји и она ће и даље бити отворено тржиште са великим потенцијалима за пласман кинеског капитала. У будућности, паралелно са улагањима у инфраструктуру, треба очекивати велика улагања у сектор енергетике. Потписивањем споразума о производњи електричне енергије из ветра и биомасе, покренута је сарадња Кине и Србије у области обновљивих извора енергије (Dželetović, 2020, str. 148). Интензивну сарадњу две земље треба очекивати и у области пољопривреде, производње здраве хране, туризма, телекомуникација и пројекте екологије и одрживог развоја.

Закључак

Значај Кине у глобалној економији бележи раст, а самим тим расте и њен утицај на политичке и економске односе у свету. Економске везе и односи који данас постоје између Србије и Кине имају своју историјску димензију и темеље се на добрим политичким и дипломатским односима. Ти односи, у новије време, свој кредибилитет јачају подршком коју ове земље једна другој пружају пред међународним институцијама у одбрани интереса које свака од њих са свог становишта види као кључне. Србија има интереса да одржи правац добрих економских односа са Кином и да настоји да у будућем периоду те односе унапреди, нарочито у домену спољнотрговинске активности и политике. Несумњиво је да ће Кина и у будућности задржати експанзиван наступ у свом извозу према свим тржиштима на којима је до сада била присутна укључујући и Србију. Пред Србијом је, у том погледу, велики изазов да пронађе начин да стратегији повећања извоза на кинеско тржиште посвети далеко већу пажњу него што је то до сада чинила. Моћ српске економије да самостално одговори тим изазовима није велика. Увозне потребе Кине су огромне у односу на могућности Србије да их својим извозом макар и делимично задовољи. Излаз из зачараног круга диспропорције између увозних потреба Кине и извозних могућности Србије се може наћи у примени стратегије у чијој је основи регионално повезивање и сарадња Србије са суседним земљама у циљу заједничке производње и заједничког наступа на великом кинеском тржишту. Такође, Србија треба да остане отворена за даљи прилив директних инвестиција из Кине. Осим позитивних економских ефеката које инвестиције имају на српску економију, развој различитих облика сарадње са кинеским компанијама води бољем упознавању потреба кинеског тржишта које је Србији неопходно уколико жели да својом производњом на том тржишту буде у већој мери присутна и на тај начин јача и унапређује и друге облике сарадње са Кином.

Активно учешће у платформи сарадње „17+1” и иницијативи „Појас и пут”, донело је Србији велике економске користи. Огромним улагањима Кине у форми greenfield или других облика инвестиција, као и коришћењем кредита кинеских банака, у Србији је завршен велики број инфраструктурних пројеката, а одређен

¹⁷ Због повољног географског положаја, Кина Србију препознаје као значајно транзитно подручје и везу са другим великим тржиштима. Развојем мреже саобраћајних веза које ће Србију повезати са различитим логистичким и комерцијалним центрима у централној и југоисточној Европи, Азији и северној Африци, Кина уједно обезбеђује лакши, бржи и јефтинији приступ овим тржиштима за пласман својих производа и услуга.

број је у фази реализације. Могућности за улагања кинеског капитала у Србију су велике: неискоришћени потенцијали налазе се у области енергетике, екологије и одрживог развоја, пољопривреде, туризма, телекомуникација и др. Својим улагањима, посебно путем ових платформи сарадње, Кина обезбеђује своје присуство и јача економски утицај у Србији и у осталим земљама потписницама. Србија, са друге стране, има економских и политичких мотива да просперитетну сарадњу са Кином настави и у будућности. Основ те сарадње представљаће актуелне политичке везе, интерес српских предузећа за кинеским инвестицијама, као и заједнички политички и економски пројекти.

Ivana M. Božić Miljković¹
University “Union–Nikola Tesla”,
Faculty of Diplomacy and Security
Belgrade (Serbia)

GEOECONOMIC ASPECTS OF THE COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE PEOPLE’S REPUBLIC OF CHINA: SITUATION AND PERSPECTIVES

(Translation In Extenso)

Abstract: The subject of this paper is the economic relations between the Republic of Serbia and the People’s Republic of China from the beginning of the century until today. The development of these economic relations and cooperation is based on the long tradition of their good political and diplomatic relations. The relationship of these two countries towards the transition and different strategies in the implementation of this process are determinants of their economic success and the position they have in the global economy. The aspects of the economic cooperation between Serbia and China are analyzed in two categories in which this cooperation is most visible and in which its effects can be precisely expressed quantitatively: the cooperation in the field of foreign trade and in the field of investments. The basic hypothesis is that the economic relations between Serbia and China have been growing rapidly since the beginning of the century and that such a trend will continue in the future at the bilateral level, but also within the program of various cooperation platforms initiated by China and signed by Serbia. China’s position in international institutions enables the protection of Serbia’s territorial integrity, which is another important dimension of their mutual relations.

Keywords: Serbia, China, cooperation, foreign trade, investments

Introduction

China is a country whose size of the territory, population, level of economic development, and technological progress are described in large numbers. A turn in economic development policy in the late 1970s, an organized approach to reforms that led to a broader and richer cooperation with the world, and the planned benefits of the globalization process, are determinants that describe the rise of modern China and its position in international economic relations. In contrast to China, Serbia is a small country where the transition process has been going on for three decades. Geographically located

¹ ibozicmiljkovic@gmail.com

between the East and the West, Serbia bases its development policy on the democratic social order and the principles of a modern market economy, respecting the system of values and rules that characterize modern European countries. At the beginning of the transition process, Serbia accepted the policy of opening up to the world and, it is committed to the idea of European integration although in that policy, in parallel, it develops and nurtures all forms of cooperation with other countries of the world. China is one of the countries with which Serbia has a long tradition of good political and diplomatic relations. The continuity of these decade-long relations has generated the establishment and development of the economic cooperation between the two countries and enabled this cooperation to develop in different directions, forms, and degrees of intensity, taking into account the basic differences between them and specific circumstances that have accompanied and defined that cooperation at the individual national level as well as at the international level.

The content of the economic relations between the Republic of Serbia and the People's Republic of China has developed and changed over the decades and, from the aspect of the level of current relations between the two countries, it can be analyzed in several directions. This paper will focus on those cooperation areas that are most visible and whose effect can be quantified and analyzed: first, the cooperation in the field of foreign trade, and second, the cooperation in the field of investment. Both forms of cooperation are the result of the opening, first of the Chinese and later of the Serbian market, to the free movement of goods, services, and capital and the stimulating environment for the development of cooperation created in the globalization process. In recent years, the improvement of the existing and the establishment of new forms of economic relations and cooperation between Serbia and China have taken place through new platforms of cooperation and development. Among them is the Initiative for Cooperation between China and 16 countries of Central and Eastern Europe, popularly called "Initiative 17 + 1", as well as the project "One Belt One Road". Serbia is a signatory of both platforms for cooperation, and further progress of the economic cooperation can be expected in the future, as well as joint engagement of Serbia and China in the realization of infrastructure projects, in the field of agriculture and sustainable development.

China's dominant position in the international economy and the credibility it enjoys in international politics ensure its continued global presence. This presence in the economy is realized and maintained through the export of goods and services, investment projects, foreign investments, and favourable loans, and is especially important from the aspect of small and economically underdeveloped countries such as Serbia. Apart from the cooperation in the field of economy, from the aspect of Serbian-Chinese relations, the political and security support that Serbia has received from China for more than a decade, with the most important element being the non-recognition of Kosovo and Metohija independence, is also important. Thanks to its membership in the international institutions (primarily the United Nations) and the important positions it occupies in them, China has the power to protect Serbia's interests and thus contribute to the preservation of its territorial integrity.

A review of the historical development of the economic relations between Serbia and China

Today, the economic relations between the Republic of Serbia and the People's Republic of China have a basis in the long tradition of their good political and diplomatic relations. In different historical periods, these relations have changed, strengthened, and weakened under the influence of numerous domestic and international factors, and, their intensity, content, and quality have also changed under the influence of various circumstances. October 1, 1949, when the Federal People's Republic of Yugoslavia recognized the independent People's Republic of China and diplomatic relations between the two countries were officially established on January 2, 1955, is taken as a relevant time determinant that marks the beginning of continuously good political relations between Serbia and the People's Republic of China. (Čavoški, 2011, p. 562). The events in the international environment, but also the principles on which each of these countries conducted its foreign policy, defined the periods of their closer cooperation or the cooling of diplomatic relations.²

In the second half of the twentieth century, China developed as a politically and economically closed country in which economic and other relations with the world were strictly controlled. In the same period, Serbia was part of former Yugoslavia, which, according to the state system, was a socialist republic on a federal principle (Nikolić, 2017, p. 186). During the 1950s and 1960s, former Yugoslavia was internationally recognized as a country that successfully pursued a foreign policy, balancing between the East and the West. The importance of Yugoslavia on the international political scene in that period is the result of its position in the Non-Aligned Movement and the establishment of triangular diplomacy based on good political relations with the USSR, the USA, and China (Benedetto, 2016, p. 131). The credibility of its foreign policy at the time was confirmed by its membership in other key international organizations: the United Nations, the GATT Agreement, the International Monetary Fund (IMF), the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), and the European Organization for Nuclear Research (CERN) (v. Stakić, 2012, pp. 38, 142, 186). As such, former Yugoslavia was a model for China, which relied on the experiences of countries that were proven successful in that regard in pursuing a policy of opening up to the world. The political relations that were established between the two countries in that period were relatively good, with periodic cooling conditions caused by the relations between the Soviet Union and Yugoslavia.

In the mid-1970s, after the death of Chinese leader Mao Zedong, an environment was created for a closer political cooperation and more significant development of economic relations with Yugoslavia. The change of government in China contributed to a different understanding of the Yugoslav development model based on a mix of central planning and

² The political and diplomatic relations between former Yugoslavia and China in that period should be viewed as part of the Cold War division of the world and several key events, such as the 1948 Information Bureau Resolution, the revolutions in Hungary in 1956 and Prague in 1968, and the China-USSR military conflict on the Ussuri River in 1969, which generated periods of closer cooperation or cooling-off between the two countries.

market mechanisms.³ The Yugoslav model of development in that period aroused great interest of the Chinese professional public and generated scientific discourse, and many academic articles of the early 1980s expressed approval of Yugoslav socialism and showed a strong desire to learn from Belgrade (Li, 2018, p. 4). During that period, the joint influence of China and Yugoslavia on many Third World countries to develop socialism following their conditions, while distancing themselves from “some socialist countries that would offer assistance, but that assistance also meant interference in the internal policies of those countries” (Yang 1984, p. 84).

In the second half of the 1980s and early 1990s, China’s political and cultural elite advocated strengthening the national identity of their country, which had been weakened by barbaric forces, in less than a century.⁴ During this period, China, as part of the national strategy of global economic integration, established special economic convergence zones between China-Hong Kong and China-Taiwan (Jabbour, Dantas, 2017, p. 157). Under the auspices of the “one country, two systems” policy, by recognizing the globalization process as its development opportunity, China is opening its market to investors and strengthening its position in international trade.⁵ In the same period, Serbia is going through a process of political and economic devastation caused by the disintegration of the SFRY, war conflicts in former Yugoslav republics, economic and other sanctions by the international community, domestic monetary instability, and the NATO aggression. Due to the above-mentioned factors, it is not possible to speak about the development of economic relations between Serbia and China in this period. On the political level, Serbia had the full support of China in preserving peace, with strong condemnation of the NATO aggression in which the Embassy of the People’s Republic of China in Serbia was bombed, while three Chinese journalists were killed and other 27 Chinese citizens were injured (Obrodović, 2016, p. 126). The full development of economic relations and cooperation between Serbia and China, as we know it today, comes at the beginning of this century. The determinants of the development of these relations are good political and diplomatic relations during the 1990s, whose development proceeded under the circumstances while maintaining the perspective direction of development established in previous decades. Compared to Serbia’s relations with other important actors in international politics and economy, such as the EU, the USA, and Russia, relations with China are the most stable because

³ After Tito’s death, during the memorial ceremony at the Yugoslav Embassy in Beijing, CASS First President and CCP ideologue Hu Xiaomu paid tribute to Tito and Yugoslav inspiration: “The Yugoslav example provided valuable experience for other countries to choose their socialist path towards its specific conditions” (Qi, 1980, p. 1).

⁴ The starting point in building China’s identity, which will be in line with the oncoming process of globalization, is Huntington’s thesis that “re-understanding the meaning of culture and civilization is a precondition for understanding and opposing foreign powers” (Huntington, 1993).

⁵ To be more successfully involved in international trade, China also showed notable activity in regional cooperation and networking during that period. Thus, in 1991, it joined APEC (Asia-Pacific Economic Community), which is based on free trade of member countries. It has numerous bilateral agreements on mutual trade with all relevant countries in its surroundings, including Russia, India, South Korea and others. In 1986, China began negotiations on joining the World Trade Organization, which lasted for 15 years due to US-imposed conditions. She was finally admitted to the organization on December 11, 2001 (Jelisavac Trošić, 2019, p. 174).

they are based on stable economic interests and the absence of any open issues in political relations (Lišanin, 2012, p. 208). China's reputation on the global political scene makes it a credible partner for Serbia in the struggle to preserve its sovereignty and territorial integrity before international institutions such as the United Nations Security Council.⁶ Along with the strengthening of economic and political power, China has also carried out military modernization, and according to the survey by the "Global Firepower" portal, it is the third largest military power in the world, after the United States and Russia.⁷

The Republic of Serbia and the People's Republic of China: acceptance of transition and the attitude towards the process of globalization

The directions, content, and dynamics of the economic development of Serbia and the People's Republic of China are determined, above all, by their respective geographical position, the size of the population, the available resources, and the level of economic development. However, in the analysis of success and achievements in terms of their individual development and positions they now occupy on the global stage, another important determinant should not be neglected, and that is the attitude of these two countries towards the transition process and globalization in general. Regardless of the starting positions from which these two countries entered the transition process, opening up to the world was a challenge for both of them, which they approached at different times and in different ways. China has embraced a gradual and systematic path of opening to the world, like other East Asian countries that experienced great economic prosperity in the 1980s, thanks to the opening of new business opportunities based on comparative advantages, gradual inflows of foreign investment, and increased foreign trade. It is precisely the example of China that has shown that capitalism, despite its acquired ideological reputation, is not, as is believed, a "Western project". This is what Professor Cvetković writes about it:

"The market is a necessary, but not a sufficient condition for the development of capitalism. Its existence requires longevity in the form of security of government and constant accumulation of capital, i.e.: a stable political regime and stable economic growth, which creates a society with great social stratification and principled mobility," (Cvetković, 2017, pp. 28–29)

The removal of protective barriers in China and the countries of East Asia took place with the strong support of their governments, which first ensured the availability of capital for new business, and then removed barriers to the movement of that capital. This group of countries, popularly called the "Asian Tigers", which consists of Hong Kong, Singapore, South Korea and Taiwan, made large inflows of foreign direct investment during the transition process, while the full liberalization of capital markets was much slower than the

⁶ Besides Russia, China is the second permanent member of the UN Security Council that has not recognized Kosovo's independence.

⁷ China demonstrated its military equipment with a military parade marking the 70th anniversary of the end of the Second World War. Among the guests were representatives of Serbia, and the main message of the parade was: "China today has a huge capacity to defend itself from any external threat, but at the same time is determined to maintain peaceful order for its development and the development of the world". (E.I.R.Strategic Alert, Weekly Newsletter, Volume 29, No. 37 September 10, 2015.)

dynamics of these inflows. Following the successful pattern of transition and economic growth, China only began to remove barriers at the beginning of this century, twenty years after conquering the global market - a period in which its economy developed extremely fast (Stiglitz, 2002, pp. 73–74). The transition in this country is planned and implemented by relying primarily on domestic forces and with the controlled support of foreign capital (Yeh, Yang & Wang, 2015, p. 2833). The growing process of globalization has also contributed to China's success in overcoming the transition, especially in terms of opening favourable opportunities for trade with different parts of the world and increased access to markets, raw materials, and technology. The process of the world economy globalization has brought China to the very top of the countries that have certain significance in that economy. The biggest contribution to that was made by political and economic reforms in China in the 70s and 80s, but also by the intensification of the globalization process on a global scale, which it used extraordinarily well to start the process of its economic development. Until that time, China was one of the poorest countries in the world and, from the economic aspect, it had no special significance in the world economy and international trade. Professor Yifu Lin writes about the main aspects of economic reforms in that country:

“China's reforms and the opening program had two aspects. On the one hand, the government continued to provide the necessary protection to state-owned companies that belonged to priority sectors, and on the other, it liberalized the entry of private companies into new labour-intensive sectors that were in line with China's comparative advantages (...), the Chinese economy has had remarkable results and created the famous Chinese miracle, which is recording 30 years of sustainable growth” (Yifu Lin, 2016, pp. 14–15).

From the point of view of international trade and international movement of capital, the most important part of the Chinese reforms is the one that led to the opening of China to the world and of the world to China. These changes were the driver of China's economic development, and it came from the periphery of world trade to its very centre, with the forecast that it would soon become a world economic leader and a leader in international trade. Therefore, in summing up the effects of the globalization process so far, China ranks among the winners of that process.

Unlike China, Serbia accepted the transition process and approached its implementation in a completely different way. The formal beginning of the transition process in Serbia, as well as in other countries in the Balkans, is related to the fall of the Berlin Wall and the beginning of major political changes in Europe. These changes had a significant impact on the positioning of certain countries and groups of countries in new depolarized Europe, which conditioned the dynamics and course of their economic development. Serbia entered the transition process abruptly, being politically and economically unprepared for the challenges that would be set before it and with a vaguely articulated attitude towards the new processes of connection and cooperation that took place in Europe (Božić Miljković, 2019, p. 1112). The manner in which the transformation of the republics of the former SFRY into independent and sovereign states was carried out was not in line with the concept that promotes the construction of a new, more modern society. On the contrary, civil war and political (and economic) violence are tools used to build a retrograde, anti-modernization process that will significantly distance Serbia from an efficient and effective approach to the transition process (Šuvaković, 2013, p. 68). The activities

which needed to be undertaken and which would be in the function of efficient transition were stopped by the war in former Yugoslavia, economic sanctions, macroeconomic and monetary instability, and the NATO aggression. The postponement of the transition process resulted in the distance of Serbia from the European integration process, and the consequences of that period are still present today (Milenković, 2016, p. 5). Defining the basic postulates of the transition process and its implementation in the Serbian economy are related to the beginning of this century. Awareness of the fact that Serbia is a decade behind other countries of Central and Eastern Europe in the transition process, conditioned the sudden and uncritical implementation of the measures of the transition process with the aim of a quick shift to a market economy. As early as the first years of this century, the process of privatization, reindustrialization in favour of greater participation of services in the structure of the economy, and the liberalization of foreign trade and investment flows were carried out. These measures were implemented abruptly, without respecting the geographical and developmental features of Serbia or the fact that it entered the transition process economically and demographically weaker than in the late 1980s. The consequences of the sudden entry into the transition process and uncritical acceptance of the postulates and rules of the process are still present today: Serbia is still a country in transition, with a vague prospect of exit from the process, characterized by a financial system with the predominant share of foreign capital, a collapsed economy and attempts at reindustrialization, high investments that are entirely aimed at opening the capacities for assembling and finishing products and the capacities of the processing industry. The low standard of living of the population of Serbia has led to an increase in poverty and depopulation due to the migration of a large number of skilled and educated people and a low increase in the number of births (Nikitović, 2019). Despite the candidate status it has had for ten years, the perspective of Serbia's membership in the European Union is extremely uncertain. In contrast to China, globalization and transition in Serbia have not given the expected effects on economic development, so the achievements of these processes cannot be materialized to the extent that is possible in the case of other countries.

Macroeconomic indicators of development of Serbia and the People's Republic of China and basic aspects of their cooperation

Modern China is the most populous country in the world, characterized by a large domestic market, huge development potentials, and a large volume and dynamics of foreign trade. The term Chinese economy includes the economies of the mainland and coastal China, the region of Hong Kong, Macao, and Taiwan. China covers an area of 9.6 million km² (World Bank). The total population of China is 1.4 billion, which is one-fifth of the total world population and one-third of the total population of Asia (World Population Prospects, 2017, p. 24). In 2019, China's economy was the second largest in the world, achieving a GDP of 14.401 billion dollars and a 16.38% share in world GDP (IMF).⁸ The rapid growth of the Chinese economy is the result of dynamically growing production,

⁸ The first was the United States with a GDP of 21.430 billion dollars and a 15.93% share in the world GDP (World Bank)

especially in the previous three decades.⁹ China's size in terms of population and orientation towards mass production also determines its consumption of agricultural products and raw materials, which is significant on a global scale.¹⁰ China builds its presence in the global market on mass production, cheap products, large participation of transnational companies in its economy, and on its current macroeconomic stability. One of the key drivers of China's economic development is its foreign trade. Foreign trade was, without doubt, a generator of the inflow of a large volume of foreign capital into the Chinese economy, which has also recorded a trend of continuous growth from the beginning of the century until today.¹¹ In line with the growth dynamics of its economy, China has developed foreign trade relations with all parts of the world. Its most important partners are the countries that also have a large share in world trade, that is, those whose economies have been characterized by dynamic growth and development in the last twenty years.

At the end of 2019, the first case of infection with the new SARS-COV-2 virus was recorded in China. The epidemic spread to the whole world in a very short time, taking on the characteristics of a global pandemic, and the outcome of human casualties and economic damage is still not possible to state precisely. Thanks to the stability of its economy, developed foreign trade, and the huge potential in the field of science, especially in medicine, China has managed to reduce the pandemic to a controlled framework and preserve the positions it had in the world economy before the pandemic. The fight against the pandemic was based on active case monitoring, rapid diagnosis and case management, strict monitoring and quarantine of persons with close contacts, and issuing guidelines that would help the public understand and adhere to control measures (Xu et al., 2020). In addition, the exchange of experiences of China with other countries on the nature and behaviour of the virus, fast and efficient high level of decision-making on anti-virus policy, full activation of the public health system, and full mobilization of society were of great importance.

Based on the data in [Table 1](#), which are given comparatively for the year before the COVID-19 virus pandemic and the year in which global economic activity took place under the influence of the pandemic, we can conclude that macroeconomic stability in China has been preserved despite all health, social and economic challenges, and constraints. In 2020, GDP growth was 2.3% (World Bank). Lower growth rates were due to the sporadic and temporary closures of two major markets in Europe and the United States, declining global consumption, and the negative impact it had on Chinese exports. The positive growth rate is the result of China's rapid action in combating the epidemic, measures taken in terms of economic recovery, primarily, encouraging employment, government spending, and tax cuts (Vasiev et al, 2020, p. 9). Thanks to macroeconomic stability,

⁹ For example, in 1995, China produced 320,000 cars, in 2005 production reached 2.6 million, and in 2019 as many as 27.8 million cars (Flavin & Gardner, 2006, p. 5; data for 2019 Investopedia: <https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/090616/6-countries-produce-most-cars.asp>).

¹⁰ In 2018, China used 47% of the world's crude steel production, 13.2% of the world's crude oil production, approximately 30% of the world's rice production, 33% of the world's cotton production, and 27% of the world's gold production (Visual.capitalists).

¹¹ According to UNCTAD, the inflow of foreign direct investment into China amounted to billions of dollars: in 2000 \$38.4; in 2005 \$72.4, in 2010 \$114.7, and in 2019, \$144.2 billion.

UNCTAD: <http://unctadstat.unctad.org/countryprofile/generalprofile/en-GB/156/index.html>

diverse production, and good organization in the first months of the pandemic, China maintained its position as the world's leading exporter in 2020 as well. The surplus in the balance of trade in goods increased by 27% in 2020 compared to 2019, thanks to the great demand on the world market for medical equipment, pharmaceutical products, and products and technologies that enable work from home (bloomberg.com).

Geostrategically, Serbia is of great importance to China. This significance is determined by the geographical position of Serbia, which is mostly spread in southeastern, and to a lesser extent in central Europe. Serbia is a continental country; it belongs to the Danube basin, which connects the Black, North, and Baltic Seas and provides access to the Atlantic Ocean. Serbia is located at the crossroads between the East and the West and is a very important transit and logistics area in the international trade of goods and services. Looking from a more precise geographical perspective, Serbia is located on the Balkan Peninsula, while according to the recent geopolitical division, it belongs to the group of countries in the Western Balkans. The fact that it is surrounded by the European Union member states, i.e. bordering Hungary in the north, Romania in the northeast, Bulgaria in the east, and Croatia in the west, is also a very important reference for Serbia in its relations with China. China places a good part of its production in the market of the European Union, and in that respect Serbia is important as a link and transit area between those two large markets. Also, Serbia's neutral attitude towards military-political blocs and its support to Beijing regarding foreign policy issues that are treated as key interests for China, as well as the support that China provides to Serbia in preserving sovereignty and territorial integrity, are important aspects of their relations.¹² Despite the great geographical distance, differences in terms of culture, language, and tradition, the disproportion in the volume and structure of production and market orientation of that production, there is interest in the development of mutual economic cooperation. The factors influencing the development of the economic cooperation between Serbia and China, especially in terms of trade, correspond in general to those that can describe China's foreign trade and its path to the leading positions in international trade: large volume and diversity of goods and services in the structure of its exports; imports, the focus of exports on meeting the needs of the global market, sporadic non-compliance with regulations and international conventions on the protection of industrial property rights in the production of products intended for export, the large role of the Chinese diaspora in the promotion and realization of Chinese exports, etc. (Božić Miljković, 2018, p. 150).

From the economic aspect, Serbia is one of the countries in transition. Observed on a European and world scale, its economic power is negligible, and therefore its position in international economic relations is not significant. Accordingly, China does not recognize a significant economic partner in Serbia or a market from which it can ensure continuous and sufficient supply. In 2019, China's exports to Serbia accounted for 3.5% of its exports to Europe and only 0.06% of its total exports to the world market. (Source: europa.eu and <https://oec.world/en/profile/country/chn#trade-products>).

¹² From the aspect of China, these are issues related to territorial disputes with neighbors in the East and South China Seas, problems of establishing the land border with Bhutan and India, internal problems with Tibet and Taiwan, as well as other security challenges in regional disputes (Dimitrijević, 2018, p. 54). For Serbia, the preservation of territorial integrity and non-recognition of the independence of Kosovo and Metohija are of key interest.

Also, Serbia in China, even from the point of view of investment activity, is not recognized as a significant or potentially significant country of origin of investments. Lack of domestic accumulation and development dependence on foreign capital inflows impede Serbia's investment activity, but at the same time, its needs for foreign capital, great opportunity to invest in various industries, favourable conditions granted to investors to invest their capital, cheap skilled labour and the proximity of the European Union markets make Serbia an attractive destination for foreign investment, so from that point of view it is of great importance for China.

An insight into the basic macroeconomic indicators of Serbia's development (Table 2) provides an even deeper picture of the differences in the level of development of the two countries. Serbia, as a country in transition that at the beginning of this century accepted the model of development on the principles of sudden privatization, deindustrialization, and liberalization, in a short time became developmentally dependent on foreign capital. The closure of a large number of industrial companies that formed the backbone of economic development in the second half of the 20th century generated a decline in production and unemployment as new problems that will remain relevant in the Serbian economy for a long time and affect the dynamics and quality of its economic development. In the year before the COVID-19 pandemic, Serbia was a country with a high unemployment rate, foreign trade deficit, and a relatively high GDP growth rate, which is the result of a low statistical base used in the calculation, rather than a real increase in production, government spending, investment, and exports. In the past two decades, China's presence in the Serbian economy can be viewed in two key dimensions: first, from the aspect of foreign trade, i.e. increased imports of goods and services for which there is solvent demand in the Serbian market, and from the aspect of the increased presence of Chinese companies in the Serbian market, in the form of foreign investment. Their main interest in coming to the Serbian market is favourable business conditions, availability of resources, and cheap qualified labour. From the aspect of Serbia, the presence of Chinese companies in the structure of the economy means an increase in production and exports, a reduction in unemployment, and further strengthening of good political, diplomatic, and other relations.

Economic relations between the Republic of Serbia and the People's Republic of China from 2000 until today

The economic relations between the Republic of Serbia and the People's Republic of China started becoming relevant and gaining importance only at the beginning of this century.¹³ Until the end of the 1970s, China's political and economic isolation from the world and the conditions in which Serbia developed its economic relations with the world did not allow for significant development of the partnership and economic relations between the two countries. Geographical distance, differences in the volume and structure

¹³ After 2000, with the arrival of large Chinese investors and the signing of a 35-year concession agreement (2008) with the Greek port of Piraeus, for unloading Chinese goods and their further distribution in the European market, China became one of the ten largest trading partners in the region, thus changing the pattern of economic relations with them (Simić, P., 2015, p. 15). This event is considered a formal beginning of China's cooperation with the countries of Central and Eastern Europe, in which Serbia plays an active role.

of production, and differences in the market orientation of that production were also factors that limited the development of their economic relations. At the end of the 1980s, the process of creating a global market, which was generated by the development of international cooperation and connections, opened the space for building economic relations and cooperation between Serbia and China in various fields. However, the political situation, social unrest, economic instability, and the international community's attitude towards Serbia at the end of the 20th century had a disincentive effect on its inclusion in global economic relations, so in that context, the possibility of connecting and having the economic cooperation with China was postponed for a more prosperous period.

The economic relations between Serbia and China have been continuously progressing in the past two decades, thanks to the significant activities undertaken in their establishment and the activities undertaken for their development. The basis of these relations lies in the political factors from the Serbian-Chinese past, which generated the development of the cooperation between the two countries in different areas of the economy. The highest achievements have been recorded in the field of foreign trade and investments.

The rapid growth of imports from China in the observed period was accompanied by the dynamic growth of Serbian exports to the Chinese market ([Chart 1](#)). The growing foreign trade deficit indicates that the growth of exports does not follow the dynamics of the growth of imports. Although 2020 was marked by a slowdown in economic activity at the global level due to the COVID-19 virus pandemic, Chinese exports to Serbia increased by as much as 31% during that year compared to 2019. The expansion of China's merchandise exports to Serbia in the past two decades should be viewed in the context of China's inclusion in the global economy and the expansion of its exports on a global scale. From the aspect of China, Serbia, especially in the first decade of this century, was an extremely attractive market for the placement of cheap consumer products, various raw materials for the processing industry, and high-tech products. The determinants of the dynamic growth of China's exports to Serbia were the high absorption power of the Serbian market and low solvent demand, as well as the deindustrialization process in which some branches of the processing industry as the previous source of demand for raw materials survived and maintained their respective positions. Despite the presented data that speak in favour of the expansion of Chinese exports to Serbia, it should be noted that Serbia, on a European and global scale, is not a market of great importance for China.¹⁴ China is 108 times larger than Serbia in terms of territory and has 183 times more inhabitants than Serbia (Obradović, 2016, p. 123). When it comes to Serbian exports to the Chinese market, it can be noticed that these exports are modest, although in recent years there has been a growing trend.¹⁵ The Chinese market is large and export activity presupposes large and continuous deliveries, for which Serbian economy independently has no potential, so it is not realistic

¹⁴ According to the Statistical Office of the Republic of Serbia, the most represented products in the structure of China's exports to the Serbian market are: station network telephones, machines and appliances, plastic products, toys, medical instruments, aluminum, iron and steel, telecommunications equipment, computers and others.

¹⁵ The structure of exports to the Chinese market is dominated by cathodes and sections of cathodes made of refined copper, treated and untreated beechwood, motors and generators, circulating pumps for heating systems, floor coverings, raspberries, etc.

to expect that there will be a significant change in the volume and structure of its exports in the future. Also, geographical distance and insufficient knowledge of the needs of the Chinese market represent additional obstacles to achieving better export results of Serbia to that market. The Bank of China, which started operating in Serbia in 2017, in addition to being one of significant Chinese investments in Serbia, also represents support for the development and improvement of economic cooperation between the two countries.

The second segment of the economic cooperation between Serbia and the People's Republic of China is the field of investments. At the beginning of this century, Serbia opened its market to Europe and the world, not only in the exchange of goods and services but also in the field of investments. As a country in transition characterized by a low level of domestic accumulation, Serbia has been pursuing an active policy of attracting foreign direct investments in the first years of this century, and they are becoming a key part of its development policy. The policy of attracting foreign investments is based on giving high subsidies and providing land for greenfield investments. This policy is applied to all countries whose companies invest in Serbian economy and is the result of Serbia's geoeconomic position, i.e. the fact that it is surrounded by the countries that have the same or similar economic problems and are also dependent on foreign capital inflows. High demand for foreign capital generates determinants of the fight against the competition in this area, such as high subsidies, more favourable tax treatment, providing opportunities for repatriation of profits, and the like. The most important role of investments is to reduce unemployment and preserve social peace, while their effect on the overall economic development is insufficient to stimulate economic growth and ensure stable development.

In terms of investments, China is one of Serbia's most important partners, just behind the countries of Western Europe. The structure of investments is dominated by those that are focused on the automotive and electronics industry, mining, rubber industry, but also banking. The largest investment in terms of value was recorded in 2018 (Table 3) when the Chinese company Zijin bought the majority package of shares in the Mining and Smelting Basin Bor. The dynamic inflow of investments from China continued in the following period, both in the economy and in the development of infrastructure (Chart 2).

An agreement on economic and technical cooperation in the field of infrastructure between China and Serbia was signed in Beijing in August 2009. Serbia is the only country in the Western Balkans that has achieved this form of partnership with China (Igrutinović, Janjić, Subotić, 2020, 4). As an international agreement ratified in Serbia's National Parliament, it is legally equal to Serbian national legislation, so that it enables free signing of preferential financial agreements with China. These preferential agreements regulate debtor-creditor relations between Serbia and China, emphasizing the role and importance of China as a creditor of infrastructure projects in Serbia.

The portfolio of joint projects in the field of infrastructure includes the construction of the Mihajlo Pupin Bridge, the construction of the Kostolac thermal power plant, the construction of the main section of the 11 highway corridor, and the construction of the Belgrade-Budapest high-speed railway. The infrastructure projects whose realization is in progress and which are also a product of Serbian-Chinese cooperation are the Preljina-Požega highway and the construction of the Belgrade-*Novi Sad* high-speed railway. In the realization of previous infrastructure projects, China was not only present as an investor, but also the performance of works is entrusted to Chinese companies, and such a policy

of cooperation will be maintained in the future (Obradović, 2016, p. 89). China's role in Serbia is great from the aspect of suppressing the COVID-19 virus pandemic. Serbia was among the first countries to accept the vaccine produced by the Chinese company Sino-pharm, and thanks to the deliveries of that vaccine, it is possible to establish continuity and dynamics of immunization of the population in Serbia. The new dimension of cooperation between the two countries implies the construction of a factory in Serbia that will produce this type of vaccine. In the year of the pandemic, Chinese companies continued their investment activity in Serbia by building new factories for the auto industry in Šabac and Niš.

Platforms for the economic cooperation development

The establishment of new cooperation and development platforms has also contributed to the rapid development of investment and other forms of cooperation between Serbia and China in recent years. The initiative for cooperation between China and 16 countries of Central and Eastern Europe, popularly called the "16 + 1 Initiative", was signed in Warsaw on April 26, 2012 (Đukić, 2015, p. 39). The main pillars of the platform, which form the essence of the cooperation between China and 16 countries of Central and Eastern Europe, including Serbia, are economy and trade, infrastructure and transport, development of green economy, cooperation in agriculture, and financial and cultural cooperation (Liu, 2016, 33). In addition to developing the cooperation, this initiative also aims to better connect China with the market of Western and Northern Europe and facilitate access to that market. Since 2019, with the accession of Greece, the name of the initiative has been changed into "Initiative 17 + 1". Another cooperation platform created at the initiative of China, which, among other countries, includes Serbia, is the "Belt and Road" project.¹⁶ This project connects three continents and brings new opportunities for the development of trade and investment between China and the countries along this road. In Chinese rhetoric, the Belt and Road initiative means building a community that has a future and is believed to be a situation where everyone can be a winner (García-Herrero et al, 2017). From the aspect of China, the interests of this project are strategic: achieving China's energy security by importing oil and gas from Kazakhstan and Turkmenistan, creating an alternative land route for transporting Chinese goods to the European market, creating a favourable climate in the region for better understanding and faster development of the cooperation. China's intention in realizing this project is simple and downright pragmatic: to enable its own development in synergy with other countries (Cvetković, 2018, p. 26). The "Belt and Road" project rightfully bears the epithet of multidimensional, globally most comprehensive and most expensive. It covers a wide area of Eurasia and Africa with the population of more than 4.4 billion people. The projects are financed through the "Silk Road Fund", which was established in December 2014 with the initial capital of 40 billion dollars, intended for financing projects in the field of infrastructure as well as industrial and financial cooperation (Bak, 2019, 14).

Serbia is actively participating in the "17 + 1" cooperation project as well as in the "Belt and Road" initiative. Both of these platforms are not only economic motives, but

¹⁶ It encompasses two trade routes, the land route starting from the Xinjiang area and the sea route starting from the Fujian area, which finally merge in Venice. It follows the route of the ancient Silk Road, which was established about 2000 years ago during the reign of the Han dynasty and by which goods and information were transferred from China to the West (Simić, J., 2015, p. 197)

above all China's ambition to strengthen its foreign policy influence in countries that are directly involved in activities and projects implemented within these platforms. China, on the one hand, uses its economic power and political position, and on the other hand, it strengthens its soft power based on cultural exchange, various types of cooperation, and high-level diplomatic dialogue (Peppermans, 2018, p. 182). Thanks to the relations so far, especially those that belong to the soft power corpus, Serbia is achieving a higher degree of bilateral cooperation with China compared to other countries in Southeast Europe. Many of the projects agreed between the two countries are already in one of the implementation phases or have been completed. The result of the permanent development of various forms of strategic partnership in the past ten years is visible in the number of agreed projects and the number of funds allocated for their implementation (Manchang, 2016). According to the research by relevant institutions, in 2019, Serbia received the largest amount of foreign direct investment among the countries of the "17 + 1" group (FDI Markets). These are investments in four joint infrastructure projects in Serbia: construction of the Belgrade-Budapest high-speed railway, construction of the Mihajlo Pupin Bridge, construction of Corridor 11 of the Miloš the Great highway, and Preljina-Požega highway (Lianqi, 2016, 90). These projects were done under the auspices of the mentioned platforms, where their holders are Chinese construction companies, and the funds for the realization of the works are mostly provided by the loans from Chinese banks and financial institutions. The success in the realization of these projects is an additional motive for China to be present in Serbia in the future, with further investments, and to strengthen economic and other ties with Serbia, and indirectly with other parts of the world.¹⁷ From the aspect of Serbia, there is interest in further cooperation in the field of investment and it will continue to be an open market with great potential for Chinese capital. In the future, simultaneously with the investments in infrastructure, large investments in the energy sector should be expected. By signing the agreement on the production of electricity from wind and biomass, the cooperation between China and Serbia in the field of renewable energy sources was initiated (Dželetović, 2020, p. 148). Such intensive cooperation between the two countries should be expected in the field of agriculture, production of healthy food, tourism, telecommunications, and projects of ecology and sustainable development.

Conclusion

China's importance in the global economy is growing, and thus its influence on political and economic relations in the world is growing. The economic ties and relations existing between Serbia and China today have their historical dimension and are based on good political and diplomatic relations. In recent times, these relations have strengthened their credibility with the support that these countries provide to each other before international institutions in defense of interests that each of them sees as crucial from their respective points of view. Serbia has an interest in maintaining the direction of good economic

¹⁷ Due to its favorable geographical position, China recognizes Serbia as a significant transit area and connection with other large markets. By developing a network of transport connections that will connect Serbia with various logistics and commercial centers in Central and Southeast Europe, Asia, and North Africa, China also provides easier, faster, and cheaper access to these markets for the placement of its products and services.

relations with China and striving to improve those relations in the future, especially in the field of foreign trade activity and policy. There is no doubt that China will maintain an expansive performance in its exports to all markets in which it has been present so far, including Serbia. In that respect, Serbia faces a great challenge to find a way to pay far more attention to the strategy of increasing exports to the Chinese market than it has done so far. The power of the Serbian economy to respond to these challenges on its own is not great. China's import needs are huge about Serbia's ability to satisfy them, at least in part, with its exports. The way out of the vicious circle of disproportion between China's import needs and Serbia's export potential can be found in the application of a strategy based on Serbia's regional connection and cooperation with neighbouring countries for joint production and joint appearance on the large Chinese market. Also, Serbia should remain open for further inflow of direct investments from China. In addition to the positive economic effects of investments on the Serbian economy, the development of various forms of cooperation with Chinese companies leads to better understanding of the needs of the Chinese market, which is necessary to Serbia if it wants its production to be present in that market to a greater extent and thus to strengthen and improve other forms of the cooperation with China.

Active participation in the "17 + 1" cooperation platform and the "Belt and Road" initiative has brought great economic benefits to Serbia. With the huge investments of China in the form of greenfield or other investments, as well as the use of loans from Chinese banks, a large number of infrastructure projects have been completed in Serbia, and a certain number is in the implementation phase. Opportunities for Chinese capital investments in Serbia are great: there are untapped potentials in the field of energy, ecology, and sustainable development, agriculture, tourism, telecommunications, etc. Through its investments, especially through these cooperation platforms, China secures its presence and strengthens its economic influence in Serbia and other signatory countries. Serbia, on the other hand, has economic and political motives to continue such prosperous cooperation with China in the future. The basis of that cooperation will be current political ties, the interest of Serbian companies in Chinese investments, as well as joint political and economic projects.

REFERENCES / LITERATURA

- Bak, M. (2019). Central and Eastern European Countries toward the Belt and Road Initiative: The Role of 16+1 Initiative. *Global Journal of Emerging Market Economies* 11 (1–2) 11–36, 2019 DOI: [10.1177/0974910119871374](https://doi.org/10.1177/0974910119871374)
- Benedetto, Z. (2016). *The EEC's Yugoslav Policy in Cold War Europe, 1968–1980*. Edition Security, Conflict and Cooperation in the Contemporary World. Palgrave Macmillan DOI [10.1057/978-1-137-57978-2](https://doi.org/10.1057/978-1-137-57978-2)
- BETA News Agency <https://beta.rs/>
- Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-14/china-s-trade-surplus-hits-record-as-pandemic-fuels-exports>

- Božić Miljković, I. (2018). *The economies of the Balkan countries at the beginning of the 21st century*. Beograd: Institute of International Politics and Economics [In Serbian]
- Božić Miljković, I. (2019). (Non)success of transitional reforms in the countries of former Yugoslavia. *Sociološki pregled* LIII ((3), 1102–1131. DOI: [10.5937/socpreg53-22140](https://doi.org/10.5937/socpreg53-22140)
- Cvetković, V. N. (2017). Chinese Power and the Balkan Geopolitics (“Belt and Road”, A Realistic Forecast). In V. N. Cvetković (ed.) *The New Silk Road: A Balkan Perspective (Political and Security Aspects)*, 21–42. Beograd: Univerzitet, Fakultet bezbednosti. Available at: <https://fb.bg.ac.rs/download/Biblioteka/PosebnaIzdanja/Novi%20put%20svile%202016.pdf>
- Cvetković, V. N. (2018). Uncertain Future and Limited Time (On long-term non/sustainability of the new Silk Road). In V. N. Cvetković (ed.) *The New Silk Road: A European Perspective (Security Challenges / Risks within the 16 + 1 Initiative)*, 21–46. Beograd: Univerzitet, Fakultet bezbednosti. Available at: <http://fb.bg.ac.rs/download/Biblioteka/PosebnaIzdanja/Novi%20put%20svile%20-%20Evropska%20perspektiva%202018.pdf> [In Serbian]
- Čavoški, J. (2011). Overstepping the Balkan boundaries: The lesser known history of Yugoslavia’s early relations with Asian countries (new evidence from Yugoslav/Serbian archives). *Cold War History* 11(4), Taylor and Francis Group, 557–577. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14682741003704223>
- Dimitrijević, D. (2018). Relations between Serbia and China at the Beginning of the 21st Century. *International problems* Vol. LXX No. 1, 49–67. Available at: <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2018/0025-85551801049D.pdf> [In Serbian]
- Dželetović, M. (2020). Partnership of Serbia and China within the new Silk Road. In V. N. Cvetković (ed.) *Belt and road: reality and expectations: the experience of Serbia*, 135–154. Beograd: Univerzitet, Fakultet bezbednosti. https://doi.org/10.18485/fb_bri_se.2019.ch8 [In Serbian]
- Đukić, S. (2015). Serbia’s relations with Russia – a review of the post-Yugoslav (post-Soviet) period. *Challenges of foreign policy of Serbia*, 31–36 Friedrich Ebert Stiftung & Evropski pokret u Srbiji. Available at: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/12483.pdf> [In Serbian]
- E.I.R. Strategic Alert, Weekly Newsletter, Volume 29, No. 37 – September 10, 2015. FDI Markets <https://www.fdimarkets.com/explore/>
- Flavin, C. & Gardner, G. (2006). China, India, and the New World Order. L. Starke (ed.) *State of the World 2006 – The Challenge of Global Sustainability*, 3–21 Routledge
- García-Herrero, A, Kwok, K. C, Xiangdong, L, Summers, T, & Yansheng, Z. (2017). *EU-China economic relations to 2025 building a common future*. Bruegel, Chatham House, China Center for International Economic Exchanges and the Chinese University of Hong Kong. Available at: http://bruegel.org/wp-content/uploads/2017/09/CHHJ5627_China_EU_Report_170913_WEB.pdf
- Huntington, S. P. (1993). Clash of Civilizations, *Foreign Affairs*, 3–27 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics <https://oec.world/en/profile/country/chn#trade-products>

- Igrutinović, M, Janjić, M & I Subotić, S. (2020). Sino-Serbian relations. What have we learned from the COVID-19 crisis? *Policy Summary*, 1–8. April 2020. Beograd: Centar za evropske politike. Available at: <https://cep.org.rs/wp-content/uploads/2020/04/Kinesko-srpski-odnosi-%E2%80%93-%C5%A1ta-smo-nau%C4%8Dili-iz-krize-COVID19-1.pdf> [In Serbian]
- Invest in Serbia – Opportunities for Investors from China, September 2020, Government of the Republic of Serbia. Available at: <http://www.ras.gov.rs/uploads/2020/10/eng-opportunities-for-investors-from-china-ras-1.pdf>
- Investopedia: <https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/090616/6-countries-produce-most-cars.asp>
- Jabbour, E. & Dantas, A. (2017). The political economy of reforms and the present Chinese transition. *Brazilian Journal of Political Economy*, vol. 37 no. 4. São Paulo Oct./Dec. 2017 Available at: <http://dx.doi.org/10.1590/0101-31572017v37n04a08>
- Jelisavac-Trošić, S. (2019). China's accession to the World Trade Organization – process and effects. *Megatrend revija*, 16(1), 173–192. DOI: [10.5937/MegRev1901173](https://doi.org/10.5937/MegRev1901173)
- Lianqi, Z. (2016) Timely innovative thinking writes new chapter in the cooperation in the Sino-Serbian economic and trade cooperation. *Guoji Yuanzhu*, July 2016, 90–91. Taken from: Szcudlik, J. (2016). When the Silk Road Meets the EU: Towards a New Era of Poland – China Relations. *China Analysis*. European Council on Foreign Relations. Available at: https://ecfr.eu/publication/chinas_investment_in_influence_the_future_of_161_cooperation7204/
- Lišanin, M. (2012). Serbia's foreign policy priorities. *Politička revija* 1/2012, 201–212. <https://doi.org/10.22182/pr.3112012.10> [In Serbian]
- Manchang, L. Serbia has reached highest number of agreements with China, other countries within 16+1 are jealous, *Politika*, 5 November 2016. Available at: <http://www.politika.rs/scc/clanak/367192/Li-Mancang-Najvise-sporazuma-sa-Srbijom-drugi-ljubomorni> [In Serbian]
- Milenkovic, M. (2016). EU integration and the introduction of State aid control in Serbia: Institutional challenges and reform prospects, Discussion Paper, No. 1/16, Europa-Kolleg Hamburg, Institute for European Integration, Hamburg. Available at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/128494/1/847315797.pdf>
- NBS: https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents-eng/finansijska-stabilnost/presentation_invest.pdf
- Nikitović, V. (2019). *Towards regional depopulation in Serbia*. Beograd: Institut društvenih nauka. Available at: http://idn.org.rs/wp-content/uploads/2020/03/U_susret_regionalnoj_depopulaciji_sajt.pdf [In Serbian]
- Nikolić, O. (2017). The collapse of federalism in Yugoslavia. Banja Luka: *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*, Year 7, No. 7, 185–192. DOI: <https://doi.org/10.7251/GFPI707185> [In Serbian]
- Obradović, Ž. (2016). Strategic Partnership of “small” Serbia and “big” China. *Srpska politička misao* 3/2016, 121–137. <https://doi.org/10.22182/spm.5332016.7> [In Serbian]
- Obradović, Ž. (2017). The One Belt, One Road: The Balkan Perspective (political security aspects). In V. N. Cvetković (ed) *The New Silk Road: A Balkan Perspective (Political and Security Aspects)*, 83-98. Beograd: Fakultet bezbednosti. Available at: <https://fb.bg.ac.rs/download/Biblioteka/PosebnaIzdanja/Novi%20put%20svile%202016.pdf> [In Serbian]

- Pepermans, A. (2018), China's 16+1 and Belt and Road Initiative in Central and Eastern Europe: economic and political influence at a cheap price. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 26 (2–3), 181–203, DOI: [10.1080/25739638.2018.1515862](https://doi.org/10.1080/25739638.2018.1515862)
- Ping, H & Zuokui, L. (2018). Chinese Investments in CEEC: Development and Trend. In H. Ping & L. Zuokui (eds) *16+1 Cooperation and Chinese Investments in CEEC*. China social and sciences Press, pp. 3–17. Available at: <https://sha.static.vipsite.cn/media/thinktanken/attachments/de46a371ce64935e098160f8f8c057d9.pdf>
- Qi, S. (1980). It Was Tito Who Was the First One to Realise that There Should Not Be One Model of Socialism. Taken from: Li, J. (2018) Soviet Foreign Policy in the Early 1980s: A View from Chinese Sovietology. In D. Johanson, J. Li & T. Wu (eds.) *New Perspectives on China's Relations with the World: National, Transnational and International*. Available at: <https://www.e-ir.info/2018/12/07/soviet-foreign-policy-in-the-early-1980s-a-view-from-chinese-sovietology/>
- Simić, J. (2015). The New Silk Road Economic Belt: China's Penetration of the West or Response to Asian Challenges. *Međunarodni problemi*, Vol. LXVII, No. 2–3, 196–217. <https://doi.org/10.2298/MEDJPI503196S> [In Serbian]
- Simić, P. (2015). China-Southeast Europe Relations: Continuity and Change. In R. Pušić (ed) *Pearls with rice grains: a collection of papers on the occasion of 40 years of Sinology: 1974–2014.*, 11–23. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu [In Serbian]
- Stakić, B. (2012). *International Financial Institutions*. Beograd: Univerzitet Singidunum [In Serbian]
- Statistical Office of the Republic of Serbia [RZS]. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/170301?languageCode=sr-Latn>
- Stiglitz, E. J. (2002): *Globalization and Its Discontents*/ Beograd: SBM-x [In Serbian]
- Šuvaković, U. (2013). Transition and Modernization. *Srpska politička misao* 3/2013, 57–75. <https://doi.org/10.22182/spm.4132013.2> [In Serbian]
- UN World Population Prospects: the 2017 Revision, p. 24 https://population.un.org/wpp/publications/files/wpp2017_keyfindings.pdf
- UNCTAD. <https://unctad.org/statistics>
- Vasiev, M., Bi, K., Denisov, A., Bocharnikov, V. (2020). How COVID-19 Pandemic Influences Chinese Economic Sustainability. *Foresight and STI Governance*, Vol 14 (2), 7–22 DOI: [10.17323/2500-2597.2020.2.7.22](https://doi.org/10.17323/2500-2597.2020.2.7.22)
- Visual Capitalist. "China's Staggering Demand for Commodities. Available at: <https://visualcapitalist.com/chinas-staggering-demand-commodities> / Accessed 03/2021
- World Bank
- World Bank. World Development Indicators <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>
- Xu, TL., Ao, MY., Zhou, X. et al. China's practice to prevent and control COVID-19 in the context of large population movement. *Infect Dis Poverty* 9, 115 (2020). <https://doi.org/10.1186/s40249-020-00716-0>
- Yeh, G. A, Yang, F. F. and Wang, J. (2015): Economic transition and urban transformation of China: The interplay of the state and the market. *Urban Studies*, 2822–2848. <https://doi.org/10.1177/0042098015597110>

- Yifu Lin, J. (2016). *Demystification of the Chinese economy*. Beograd: Albatros plus. [In Serbian]
- Zhangming, Y. (1984). The Realities and Trends of Contemporary Socialism Abroad. *Problems of Contemporary World Socialism*, 81–84. Taken from: Pavličević, D. (2016). The Geoeconomics of Sino-Serbian relations: The view from China. *China Analysis*. European Council on Foreign Relations. Available at: https://www.academia.edu/30731121/The_Geoeconomics_of_Sino_Serbian_Relations_A_View_from_China.

APPENDIX / ПРИЛОГ

Табела 1: Основни макроекономски параметри развоја Кине у 2019. и 2020. години /
Table 1: Basic macroeconomic parameters of China's development in 2019 and 2020

	2019.	2020.
БДП (у милијардама долара) / GDP (billion USD)	14.401,73	14.860,77
БДП по глави становника / GDP per capita	10.216,6	10.582,1
Стопа раста БДП / GDP growth rate (%)	5,9	2,3
Стопа инфлације / Inflation rate (%)	2,9	1,4
Незапосленост / Unemployment (%)	3,6	3,8
Биланс иностране трговине (у милијардама долара) / Balance of external trade (in billion USD)	421,9	535
Прилив директних инвестиција (у милијардама долара) / FDI Inflow (in billion USD)	140	163

Извор / Source: Светска банка / The World Bank <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>; UNCTAD <https://unctad.org/statistics>; База података ММФ-а / IMF Database <https://data.imf.org/?sk=388dfa60-1d26-4ade-b505-a05a558d9a42>

Табела 2: Основни макроекономски параметри развоја Србије у 2019. години
/ Table 2: Basic macroeconomic parameters of Serbia's development in 2019

БДП (у милијардама долара) / GDP (billion USD)	51,5
БДП по глави становника / GDP per capita	7.411,8
Стопа раста БДП / GDP growth rate (in %)	4,2
Стопа инфлације / Inflation rate (in %)	1,8
Незапосленост / Unemployment (in %)	10,4
Биланс иностране трговине (у милијардама долара) / Balance of external trade (in billion USD)	-6.517
Прилив директних инвестиција (у милијардама долара) / FDI Inflow in billion USD	4,6

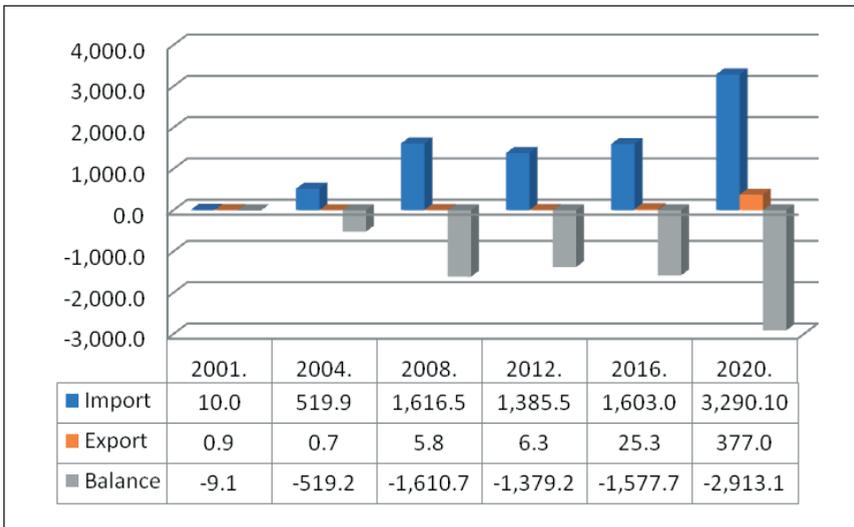
Извор / Source: Светска банка / The World Bank <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>; UNCTAD <https://unctad.org/statistics>;

← НАЗАД

← ВАСК

← НАЗАД

← ВАСК

Графикон 1: Спољна трговина Србије са НР Кином у периоду од 2001. до 2020. године / Chart 1: Serbia's foreign trade with the People's Republic of China in the period from 2001 to 2020

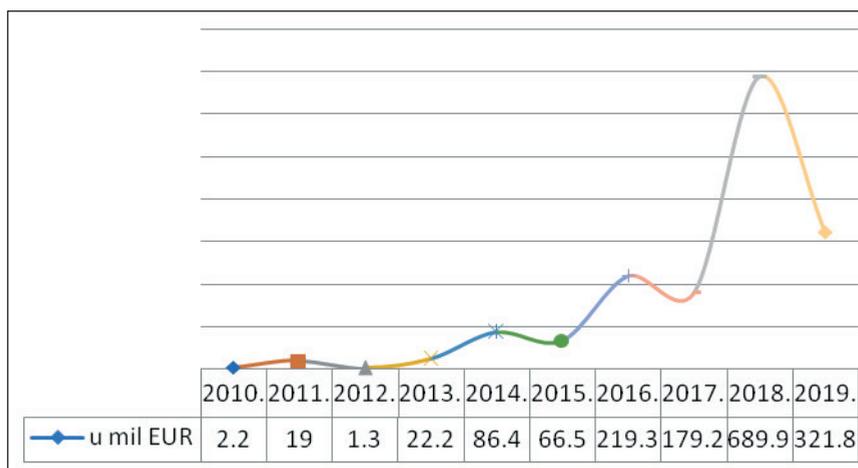
Извор: Статистички завод Републике Србије / Source: Statistical Office of the Republic of Serbia <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/170301?languageCode=sr-Latn>

Табела 3: Кинеска улагања у Србију / Table 3: Chinese investments in Serbia

Ранг / Rank	Компанија / Company	Година / Year	Сектор / Sector	Износ улагања (у милионима ЕУР) / Investment amount (in million EUR)	Број запослених / No of Employees
1	Johnson Electric	2013.	Електроника / Electronics	65	3.400
2	Health Care	2015.	Производња намештаја / Furniture	50	1.200
3	MEI TA	2015.	Аутомобилска индустрија / Automotive	120	3.100
4	HBIS Serbia	2016.	Гвожђе и челик / Iron & Steel	300	5.000
5	Bank of China	2017.	Банкарство / Banking	50	30
6	ZiJin	2018.	Рударство / Mining	1.260	5.000

7	MINTH	2019.	Аутомобилска индустрија / Automotive	100	1.000
8	Yanfeng	2019.	Аутомобилска индустрија / Automotive	22	700
9	Linglong Tire	2019.	Каучук (гуме) / Rubber (Tires)	800	1.200
10	Xinsyuco.Ltd	2020.	Електроника / Electronics	60	1.000

Извор: Инвестирајте у Србију – прилике за инвеститоре из Кине, септембар 2020, влада Републике Србије, стр. 13 / Source: Invest in Serbia – Opportunities for Investors from China, September 2020, Government of the Republic of Serbia, p. 13 <http://www.ras.gov.rs/uploads/2020/10/eng-opportunities-for-investors-from-china-ras-1.pdf>

Графикон 2: Прилив директних улагања из Кине у Србију, укључујући и прилив из Хонгконга и Тајвана (у милионима евра) / Chart 2: FDI from China to Serbia including FDI from Hong Kong and Taiwan (in million EUR)

Извор: Народна банка Србије / Source: National Bank of Serbia https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents-eng/finansijska-stabilnost/presentation_invest.pdf